

Voorbereidend
Wetenschappelijk
Onderwijs

Inzenden scores

Uiterlijk 3 juni de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per school op de daartoe verstrekte optisch leesbare formulieren naar het Cito zenden.

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de Regeling beoordeling centraal examen vastgesteld (CEVO-94-427 van september 1994) en bekendgemaakt in het Gele Katern van Uitleg, nr. 22a van 28 september 1994.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven en het procesverbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het procesverbaal en de regels voor het bepalen van de cijfers onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.
- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het antwoordmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het antwoordmodel;
  - 3.4 indien één voorbeeld, redenen, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, redenen, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het antwoordmodel anders is aangegeven;

3.7 indien in het antwoordmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord;

3.8 indien in het antwoordmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

4 Een fout mag in de uitwerking van een opgave maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de opgave aanzienlijk vereenvoudigd wordt en tenzij in het antwoordmodel anders is vermeld.

5 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het antwoordmodel anders is vermeld.

6 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een toets of in het antwoordmodel bij die toets een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof toets en antwoordmodel juist zijn.

Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO.

Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het antwoordmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

7 Voor deze toets kunnen maximaal 100 scorepunten worden behaald.

Het aantal scorepunten is de som van:

- a. 10 scorepunten vooraf;
- b. het aantal voor de beantwoording toegekende scorepunten;
- c. de extra scorepunten die zijn toegekend op grond van een beslissing van de CEVO.

8 Het cijfer van het centraal examen wordt verkregen door het aantal scorepunten te delen door het getal 10.

3 Vakspecifieke regel

Voor het vak Economische wetenschappen 1 en recht VWO is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen punten afgetrokken. Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één punt afgetrokken tot een maximum van twee punten per opgave.

4 Antwoordmodel

Antwoorden	Deel-scores
------------	-------------

Opmerking

Algemene regel 3.6 is ook van toepassing als gevraagd wordt een gegeven antwoord toe te lichten, te beschrijven en dergelijke.

Opgave 1

Maximumscore 2

- 1 Salarisuitgaven: pijl overheidsbestedingen 1
Inkomsten uit schoolgeld: pijl overige overheidsinkomsten 1

Maximumscore 3

- 2 Met een bedrag van f 17 miljard.
Voorbeeld van een juiste verklaring:
Een verklaring waaruit blijkt dat de plaatsing van staatsobligaties in het buitenland gepaard gaat met omzetting van vreemde valuta's in guldens.

Maximumscore 2

- 3 Voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om overbesteding / bestedingsevenwicht; de productiecapaciteit is dan volledig bezet zodat een door geldschepping gestimuleerde groei van de bestedingen de prijzen opdrijft.

Maximumscore 3

- 4 Voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat buitenlandse beleggers een koersrisico lopen en dat de rente die de overheid moet vergoeden, hoger zal zijn naarmate het valutarisico groter is.

Maximumscore 3

- 5 Voorbeeld van een juiste berekening:
Rente-uitgaven in 1997: f 24 miljard + f 6 miljard = f 30 miljard
Toename staatsschuld in 1997 (uitgifte – aflossing): f 39 miljard – f 19 miljard = f 20 miljard
Rente-uitgaven over 1998: f 30 miljard + $0,06 \times f$ 20 miljard = f 31,2 miljard

Maximumscore 2

- 6 Voorbeeld van een juiste berekening:
$$\frac{31 + 15 + 24 + 13 + 4 + 5 + 6}{221} \times 100\% = 44,3\%$$

Opmerking

Een andere manier van afronden niet fout rekenen.

Maximumscore 3

- 7 Voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat deze investeringen de economische groei kunnen bevorderen zodat enerzijds de inkomens toenemen waardoor de overheid meer belastinginkomsten krijgt en anderzijds de werkloosheid afneemt waardoor de overdrachtsuitgaven afnemen.

Opgave 2**Maximumscore 2**

- 8 Voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat de NS en Lovers verschillende en dus niet-concurrerende producten aanbieden.

Maximumscore 2

- 9 Voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat Lovers vooral veel mensen naar de trein wil lokken om zo het product stevig in de markt te zetten.

Maximumscore 3

- 10 Voorbeeld van een juiste berekening:
Totale kosten: $f 100.000 + 200.000 \times f 0,25 = f 150.000$
Totale opbrengst: $200.000 \times f 0,30 = f 60.000$; dat is minder dan 50% van de totale kosten

Maximumscore 3

- 11 Voorbeeld van een juiste berekening:

$$\frac{dQ_v}{dP} \times \frac{P}{Q_v} = -0,75$$

$$\frac{dQ_v}{dP} \times \frac{0,30}{200.000} = -0,75$$

$$\frac{dQ_v}{dP} = -500.000$$

$$Q_v = -500.000P + X$$

$$200.000 = -500.000 \times 0,30 + X \rightarrow X = 350.000$$

$$(Q_v = -500.000P + 350.000)$$

Maximumscore 2

- 12 Ja.
Voorbeeld van een juiste verklaring:
Een verklaring waaruit blijkt dat de autonome vraag is toegenomen / dat bij gelijke prijzen de vraag is toegenomen.

Maximumscore 4

- 13 Voorbeeld van een juiste berekening:

$$MO = \frac{-1}{250.000} Q_v + 0,85$$

$$MK = 0,25$$

$$MO = MK \rightarrow \frac{-1}{250.000} Q_v + 0,85 = 0,25 \rightarrow Q_v = 150.000$$

$$P = \frac{-1}{500.000} \times 150.000 + 0,85 \rightarrow P = 0,55$$

Opgave 3**Maximumscore 2**

- 14 De wereldhandel en de arbeidstijd.

Maximumscore 4

- 15 Conjunctureel
 Voorbeeld van een juist antwoord:
 Een antwoord waaruit blijkt dat de werkloosheid wordt beïnvloed via een verandering van het looninkomen en *de effectieve vraag* 2
 Structureel
 Voorbeelden van juiste antwoorden:
 • Een antwoord waaruit blijkt dat de werkloosheid wordt beïnvloed via een verandering van de (relatieve) prijs van arbeid en *het aantal arbeidsplaatsen*
 • Een antwoord waaruit blijkt dat de werkloosheid wordt beïnvloed via een verandering van het looninkomen en *het aanbod van arbeid* 2

Maximumscore 3

- 16 Voorbeeld van een juist antwoord:
 Een antwoord waaruit blijkt dat bij een afnemende werkloosheid de vooruitzichten op het vinden van een baan toenemen hetgeen mensen kan stimuleren zich op de arbeidsmarkt te melden.

Maximumscore 3

- 17 Voorbeeld van een juist antwoord:
 Een antwoord waaruit blijkt dat de stijging van de arbeidsproductiviteit moet achterblijven bij de stijging van de loonkosten per werknemer.

Maximumscore 3

- 18 Voorbeeld van een juist antwoord:
 Een antwoord waaruit blijkt dat er bij een prijsdaling van kapitaal sprake is van een relatieve prijsstijging van arbeid waardoor de innovatie en de (diepte-)investeringen toenemen hetgeen gepaard gaat met een afname van de vraag naar arbeid.

Maximumscore 3

- 19 Voorbeeld van een juiste berekening:
 Bij een prijsdaling van kapitaal met 5% neemt de vraag naar arbeid af met $0,2 \times 5\% = 1\%$.
 Om de vraag naar arbeid via een verlaging van de prijs van arbeid met 1% te verhogen moet de prijs van arbeid met $\frac{1}{0,4} = 2,5\%$ worden verlaagd.

Maximumscore 2

- 20 Voorbeelden van juiste antwoorden:
 • Een antwoord waaruit blijkt dat de overheid de loonbelasting / sociale premies verlaagt zodat een gelijk nettoloon kan worden gerealiseerd bij een lager brutoloon.
 • Een antwoord waaruit blijkt dat de overheid loonsubsidies verstrekt / het minimumloon verlaagt zodat werkgevers minder voor de werknemers hoeven te betalen.

Opgave 4**Maximumscore 2**

- 21 Voorbeelden van juiste antwoorden:
- Een antwoord waaruit blijkt dat in het model geaggregeerde grootheden zijn opgenomen.
  - Een antwoord waaruit blijkt dat het model de hoogte van het nationale inkomen verklaart.

Maximumscore 3

- 22 Voorbeeld van een juiste berekening:
 $B = 0,4 \times 518 + 5 = 212,2$
 $R = -0,005 \times (212,2 - 215) + 0,05 = 0,064$
 $C = 0,8 \times (518 - 212,2) - 15 \times 0,064 + 15 = 258,68$

Opmerking

Een andere manier van afronden niet fout rekenen.

Maximumscore 3

- 23 Voorbeeld van een juist antwoord:
 Een antwoord waaruit blijkt dat:
 De investeringen negatief worden beïnvloed doordat de lagere belastingontvangsten leiden tot een groter overheidstekort zodat de rentevoet stijgt 1
 De consumptie negatief wordt beïnvloed door de hogere rentevoet maar blijktbaar in grotere mate positief door de stijging van het besteedbaar inkomen 2

Maximumscore 2

- 24 Voorbeeld van een juist antwoord:
 Een antwoord waaruit blijkt dat door de belastingverlaging het besteedbaar inkomen kan toenemen waardoor de afzet van de bedrijven kan groeien hetgeen de investeringen kan stimuleren.

Maximumscore 3

- 25 Voorbeeld van een juiste berekening:
 $\Delta B_o = -5 \rightarrow \Delta Y = -5 \times -0,5 \rightarrow \Delta Y = 2,5$
 $\Delta I_o = 6,5 \rightarrow \Delta Y = 6,5 \times 4 \rightarrow \Delta Y = 26$
 $\Delta Y_{\text{totaal}} = 28,5 \rightarrow Y_{\text{nieuw}} = 518 + 28,5 \rightarrow Y_{\text{nieuw}} = 546,5$
 $(B - O) = 0,4 \times 546,5 - 215 \rightarrow (B - O) = 3,6$

Maximumscore 3

- 26 Voorbeeld van een juist antwoord:
 Een antwoord waaruit blijkt dat een verhoging van autonome rentevoet via een hogere rentevoet leidt tot lagere bestedingen en tot een lager nationaal inkomen waardoor de belastingontvangsten dalen en het overheidssaldo verslechtert hetgeen leidt tot een nog hogere rentevoet.

Maximumscore 3

- 27 Voorbeeld van een juist antwoord:
 Een antwoord waaruit blijkt dat een hogere rente leidt tot een hogere koers van de munt waardoor de export daalt zodat de effectieve vraag afneemt.

Opgave 5**Maximumscore 4**

- 28 Voorbeeld van een juiste berekening:
 Index prijsniveau 1997: $100 \times 2,25 \times 2,10 = 472,5$
 Geldontwaarding: $100 - \frac{100}{472,5} \times 100 = 78,836 \rightarrow 78,8\%$

22**Maximumscore 3**

- 29 Voorbeeld van een juist antwoord:
 Een antwoord waaruit blijkt dat mensen in goederen vluchten indien de koopkracht van het geld in snel tempo wordt uitgehoud zodat directe ruil aan betekenis wint.

Maximumscore 2

- 30 Voorbeelden van juiste antwoorden:
- Een antwoord waaruit blijkt dat de productiestructuur gebrekkig is waardoor er onvoldoende voor de goederenexport kan worden geproduceerd.
  - Een antwoord waaruit blijkt dat in de voedselbehoefte onvoldoende door eigen productie kan worden voorzien waardoor de goederenimport toeneemt.

Maximumscore 2

- 31 Verbeterd.
 Voorbeeld van een juiste berekening:
 Positief saldo 1996: 24,0 miljard dollar – 17,6 miljard dollar = 6,4 miljard dollar
 Positief saldo 1997: 30,5 miljard dollar – 12,1 miljard dollar = 18,4 miljard dollar

Maximumscore 2

- 32 Verbeterd.
 Voorbeeld van een juiste verklaring:
 Een verklaring waaruit blijkt dat de verbetering van het saldo van de kapitaalrekening wijst op grotere buitenlandse investeringen.

Maximumscore 2

- 33 Afgenomen.
 Voorbeeld van een juiste verklaring:
 Een verklaring waaruit blijkt dat er sprake is van een (materieel) betalingsbalanstekort.

Maximumscore 2

- 34 Negatief.
 Voorbeeld van een juiste verklaring:
 Een verklaring waaruit blijkt dat de per saldo toegenomen import van kapitaal in de toekomst tot meer betalingen (rente- en winstafdrachten) aan het buitenland zal leiden.

Einde